

دانشگاه کردستان
دانشکده منابع طبیعی
گروه جنگلداری

جنگلداری شهری Urban Forestry

محل ارائه

دانشکده منابع طبیعی دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

ahmadvalipour@gmail.com

ضرورت جنگلداری شهری

در ایران نیز همزمان با تمول به سمت صنعتی شدن، جمعیت شهری به ویژه در کلانشهرها به شدت افزایش پیدا کرد.

جمعیت روستایی از ۷۰ درصد در سال ۱۳۳۵ به حدود ۲۷ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده است.

جمعیت شهری از ۳۰ درصد به ۷۳ درصد افزایش یافته است.

روند شهرسازی مدرن در سالهای ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در زمان اصلاحات ارضی رضاشاه آغاز شد.

تمرکز اصلی صنعت در چند کلانشهر به ویژه تهران صورت گرفت.

بین سالهای ۱۹۷۹ تا ۲۰۰۴ جمعیت تهران از ۵ میلیون نفر به ۱۲ میلیون نفر افزایش یافت.

جمعیت شهرنشین ایران نسبت به سال ۱۳۳۵ تا حدود ۱۰ برابر افزایش یافته است.

ضرورت جنگلداری شهری

تغییرات و تمولات جمعیتی نیازمند توجه خاص و برنامه‌ریزی متناسب

نمونه‌هایی از مشکلات زندگی شهری در رابطه با توسعه ناموزون تکنولوژیک: کاهش کیفیت هوا، افزایش درجه حرارت، آلودگی شنیداری (صوتی)، ترافیک، آلودگی دیداری (بصری)، کمبود فضای سبز و استراحت، استرسها، تنهایی، بیماریهای روانی و افسردگی، تنشهای فیزیکی و اجتماعی و ...

سرانه فضای سبز؛ سازمان بهداشت جهانی در دسترس بودن حداقل ۹ متر مربع فضای سبز برای هر فرد را توصیه می‌کند. مقدار ایده‌آل فضای سبز برای هر نفر ۵۰ متر مربع است.

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مدیریت جنگلداری شهری

اولویت‌بندی فعالیتهای جنگلداری شهری در چند شهر اروپایی

نام شهر	ایجاد جنگل	حفاظت	تولید چوب
هلسینکی	1	2	3
کپنهاگ	1	2	3
اورنس	1	1	3
آمستردام	1	1	-
برلین	1	1	3
وین	1	1	3
پراگ	1	1	3
ورشو	1	1	3
رم	1	1	-

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مدیریت جنگلداری شهری

جنگلداری شهری مجموعه‌ای شامل موزه‌های آب شهری، زیستگاه‌های میات و ممش، مناطق تفریحی، حفاظت و نگهداری درفتان است.

هدف آن افزایش فضاهای سبز شهری با اتکای بیشتر به درفتان است.

جنگلداری شهری بر همکاری نزدیک مقامات محلی، بخش فصولی، جامعه محلی و هیئت‌های داوطلب تاکید دارد.

گسترده‌گی و تنوع اهداف و علایق ذینفعان و پیچیدگی مشارکت آنها در مدیریت جنگلهای شهری منجر به افزایش ریسک شکست طرح‌های جنگلداری اجتماعی می‌شود.

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مشکلات و چالشهای مدیریت جنگلهای شهری

- ضرورت در نظر گرفتن سلیقه‌ها و علایق گوناگون ذینفعان و گروه‌های مختلف شهروندان
- کمبودهای مالی ضعیف از پروژه‌های جنگل شهری
- ضعف اطلاعات مدیران در مورد مزایای گوناگون جنگل شهری
- برنامه‌ریزی دشوار و شکنندگی جنگل شهری (کوچک بودن سطح و فعالیت مستقیم انسان)
- همسال بودن درفتان و درختچه‌ها (فرتوت شدن همزمان، نبود زادآوری و ...)
- نامساعد بودن شرایط رویشگاهی (هوا، آب و خاک) به ویژه در شهرهای آلوده برای کاشت و نگهداری درفتان
- افزایش ریسک آتشسوزی، آسیب به نهالها و درفتان و پوششهای گیاهی به دلیل مضر و استفاده مستقیم گردشگران
- ناکافی بودن بودجه برای جبران اثرات سوانح طبیعی، آماربرداری، توسعه و پایش طرحها

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مشکلات و چالشهای مدیریت جنگلهای شهری

- اولویت پایین جنگلداری شهری در نگاه مدیران
- عدم تخصیص فضای کافی برای توسعه جنگل شهری
- عدم توجه به آموزش و تربیت نیروی انسانی
- استفاده بیش از ظرفیت برد جنگلهای شهری
- ناکافی بودن آگاهی شهروندان و عدم مشارکت آنها در مفاظت، نگهداری و توسعه جنگل شهری

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

وضعیت جنگلداری شهری در برخی کشورهای دنیا: آمریکا

جنگلداری شهری اجتماعی با در نظر گرفتن جوانب اجتماعی و سیاسی و روشهای مشارکتی توجه زیاد به مطالعات دانشگاهی در زمینه جنگلداری شهری
پایش با استفاده از تکنیکهای سنجش از دور و آماربرداری زمینی
کمی کردن ارزش اقتصادی کارکردهای اکولوژیک جنگلهای شهری (ارزش ترسیب کربن)
برنامه تجدید پوشش زمین: افزایش سطح تاج پوشش درختان شهری از ۳۰ به ۶۰ درصد / مفاظ درختان موجود و کاشت درختان جدید
پروژه CUFCP: ۹۰۰ هزار دلار ممایت مالی شهردار شیکاگو / مطالعه تاثیر جنگل شهری بر بهبود اقلیم / تعیین ارزش مالی پولی مزایای جنگل شهری و ...
در آمریکا هر ۲ فانه ۳ درخت دارد که منجر به صرفهجویی در انرژی (مدود ۲۰۰۰ میلیون دلار) می شود.

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

وضعیت جنگلداری شهری در برخی کشورهای دنیا: کانادا

توسعه پارکهای بزرگ در تورنتو (پارک های، ۱۸۷۳) و ونکوور (پارک استنلی، ۱۸۸۸) حمایت از برنامه جنگل شهری (جنگل برای انسان) توسط موسسه خدمات جنگل کانادا برگزاری کنفرانسهای جنگلداری شهری ملی بین‌المللی و وضع قوانین جنگلداری شهری جنگلهای شهری زیر نظر شهرداریها هستند.

اروپا

اجرای پروژههای جنگلداری شهری (برای نمونه توسط EF1)

سازگار نمودن جنگلداری شهری با نیازهای روز

چین

روز ملی درختکاری: افراد ۱۱ تا ۶۰ سال باید ۳ تا ۵ درخت بکارند.

اجرای پروژه عظیم درختکاری در پکن: صنوبر، بید، کاج، درختان میوه/ پوشش بیش از ۲۸ درصد

تاسیس دفتر نگهداری درختان در تمامی شهرها: کاشت، قطع و هرس درختان

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

وضعیت جنگلداری شهری در کشورهای در حال توسعه

در کشورهای در حال توسعه مشکلات ناشی از صنعتی شدن، آلودگی، افزایش سریع جمعیت شهری، مهاجرت و ... آنها را واداشته است تا در مورد افزایش سطح جنگلهای شهری برنامه‌ریزی کنند.

- چالش پیچیده توسعه و شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه
- ضعف سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی شتابزده (بر خلاف کشورهای توسعه یافته)
- افزایش اهمیت و توجه به جنگلداری شهری در کشورهای در حال توسعه
- چالش اطلاع‌رسانی به مردم
- مشخص نبودن دقیق کاربری اراضی
- ارزش بسیار زیاد زمین که اختصاص آن برای کاشت درخت را سخت می‌کند.
- تاکید زیاد بر ارزشهای مادی درختان در مقابل ارزشهای اکولوژیک (چالش حفاظت درختان) به دلیل فقر و وابستگی مردم

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

وضعیت جنگلداری شهری در کشورهای در حال توسعه

دست‌اندرکاران و افراد و گروه‌های مرتبط با جنگلداری شهری

- بخش‌های دولتی
- سیاستگذاران شهری
- موسسات بین‌المللی مانند FAO و بانک جهانی
- NGOها
- موسسات محلی
- موسسات آکادمیک
- شهروندان عادی

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مدیریت جنگلداری شهری در ایران

اهداف و سیاست‌های اصلی جنگل در ایران: حفاظت، احیا، توسعه و بهره‌برداری

توسعه جنگلهای شهری در قالب برنامه‌های توسعه فضای سبز، کمربندهای سبز و پارکها و ...

دو سازمان اصلی مدیریت (کاشت و نگهداری) جنگلهای شهری:

۱- سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری (سازمان جنگلها و مراتع و آبخیزداری)

۲- سازمان پارکها و فضای سبز شهرداری

ایران جزو کشورهای LFCC با پوشش جنگلی کمتر از ۸ درصد مساحت کشور

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مدیریت جنگلداری شهری در ایران

اهداف و سیاستهای اصلی جنگل در ایران: حفاظت، احیا، توسعه و بهره‌برداری
توسعه جنگلهای شهری در قالب برنامه‌های توسعه فضای سبز، کمربندهای سبز و پارکها و ...
دو سازمان اصلی مدیریت (کاشت و نگهداری) جنگلهای شهری:
۱- سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری (سازمان جنگلها و مراتع و آبخیزداری)
۲- سازمان پارکها و فضای سبز شهرداری
ایران جزو کشورهای LFCC با پوشش جنگلی کمتر از ۸ درصد مساحت کشور

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

پارکهای تحت مدیریت سازمان منابع طبیعی

- پارک جنگلی طبیعی
- پارک طبیعت
- پارک جنگلی دست‌کاشت
- پارک کویبری
- ذخایر جنگلی

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مدیریت جنگلداری شهری در ایران

- سازمان م.ط. متولی جنگلداری داخل و بویژه اطراف شهرها در قطعات بیشتر از ۲۰۰۰ متر مربع است.
- سازمان پارکها وظیفه نگهداری و گسترش فضای سبز داخل شهر را به عهده دارد.
- کمربندهای سبز: حاصل فعالیت و همکاری هر دو سازمان و سایر نهادها در قالب برنامه "نهضت سبز" است.
- نهضت سبز: یک برنامه ملی ۲۰ ساله برای جنگلداری و احیای جنگلها که از سال ۱۳۸۰ آغاز شد.
- هدف نهضت سبز گسترش سطح جنگلها تا ۱۰٪ بود.
- اهداف دیگر تقویت و جلب مشارکت سازمانهای غیر دولتی و محلی، گسترش عرصه‌های تفرجگاهی، تقویت فرهنگ احیا و توسعه منابع طبیعی

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مدیریت جنگلداری شهری در ایران

- پروژه‌های نهضت سبز شامل: توسعه جنگلها، توسعه فضای سبز و پارکهای جنگلی، کمربند سبز، درختکاری حاشیه راهها، بادشکن مزارع، طرح طوبی (کاشت درختان مثمر در اراضی جنگلی و مرتعی)، جنگلداری تلفیقی، درختکاری در پروژه‌های آبخیزداری و آبخوانداری، تولید چوب و کاشت درختان چندمنظوره
- مناطق عملیاتی مشمول برنامه نهضت سبز: محوطه پادگانهای نظامی، اطراف مدارس و اردوگاههای دانش آموزی، مراکز آموزش عالی و مراکز پژوهشی، بیمارستها و دانشگاهها، کارخانجات صنعتی، شرکتهای استادبومهای ورزشی، پالایشگاهها، حاشیه جاده‌ها، بزرگراهها و رفیوژها، راه آهن و تاسیسات مربوطه، حاشیه مزارع و باغات (بعنوان بادشکن و تولید چوب)
- مجری اصلی برنامه: وزارت جهاد کشاورزی (سازمان م.ط.) با مشارکت نیروهای مسلح، صاحبان صنایع، شهرداریها، وزارت راه و ترابری، وزارت آموزش و پرورش، مرکز ملی جوانان، وزارت عتف، وزارت نفت، سازمان حفاظت محیط زیست و ...
- مشارکت ۱۰ وزارتخانه و ۱۱ سازمان و تشکل
- هزینه‌های اجرایی: ۵۷.۸ درصد منابع دولتی / ۶.۵ درصد منابع بخش خصوصی و ۳۵.۷ درصد تسهیلات بانکی

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

وظایف سازمان پارکها و فضای سبز

نظارت در جهت ارتقای کمی و کیفی فضای سبز شهری

نظارت بر عملکرد پیمانکاران فضای سبز

طراحی، اجرا و نظارت پروژه‌های پارکها و فضای سبز

جنگلکاری، توسعه و نگهداری جنگلهای دست‌کاشت

تهیه شناسنامه درختان

شناسایی گونه‌های درختی و درختچه‌ای موجود

بررسی سازگاری اکولوژیک گونه‌های گیاهی زینتی با اقلیم شهری و مقاوم به آلودگی

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

مشکلات جنگلداری شهری در ایران

بودجه ناکافی

اولویت‌بندی نامناسب در برنامه‌ریزی شهری و در بخش اجرایی

پراکندگی مسئولیت‌های مدیریت جنگل شهری در سازمانهای مختلف

عدم تخصیص زمین کافی برای کاشت درختان و توسعه فضای سبز

تنش‌های محیط زیستی

کمبود آموزش همگانی

تراکم بیش از حد فضای مسکونی در شهرهای ایران

نبود معیارها و شاخصهای ثابت برای ارزیابی جنگلداری شهری و سلیقه‌ای بودن معیارها

ضعف و نبود قوانین و مقررات پشتیبان

عدم تمایل فعالان اقتصادی به تخصیص فضای شهری به کاربری فضای سبز

بی‌توجهی به مشارکت مردمی، دانشگاه‌ها و NGOها و تصدی‌گری بیش از حد دولت

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

جنگلداری شهری و جنگلداری کلاسیک

جدول ۱-۵- معیارها و شاخص‌های جنگلداری شهری و جنگلداری کلاسیک

معیارها	شاخص‌ها برای جنگلداری کلاسیک	شاخص‌ها برای جنگلداری شهری
محل استقرار	از مناطق شهری کنترل می‌شوند اما اکثراً در مناطق روستایی قرار دارند.	در داخل یا نزدیک شهر- اکثر جنگل‌های شهری در ۱۰-۲۰ کیلومتری از مرکز شهر قرار دارند.
نوع استفاده از جنگل	کارکرد اصلی اکثر تولید چوب و موارد دیگر در اولویت بعدی	کارکرد با استفاده اصلی از UF برای تفریح و تفریح می‌باشد و تولید چوب در اولویت بعدی.
مشکلات و موضوعات	مشکلات و مباحث مطرح در جنگلداری شهری، کمتر ایجاد می‌شود. تخریب و فشارهای ناشی از تفریح مردم کمتر مشکل ایجاد می‌کنند (فشار مردم غیراجرایی کمتر است).	مجموعه مشکلات و مباحث در جنگلداری شهری با جنگلداری کلاسیک بسیار متفاوت است. به خصوص از لحاظ مشکلات شهری و نیازهای اجتماعی. (فشار اصلی، تقاضای اجتماعی است).
فعالان در فرآیند سیاست‌گذاری	نفس فعالان منطقه‌ای و ملی پررنگ تر است (اکثراً دولتی) و سطح دخالت ساکنین محلی عموماً کمتر است. دولت و NGOها	در فرآیندهای تصمیم‌سازی، اکثراً فعالان محلی غالب هستند. تصمیمات عموماً بر پایه سود و زیان ذینفعان محلی است.
هزینه‌ها و وضعیت مشارکت	هزینه صرف شده برای هر هکتار، کمتر از جنگل شهری است. ابزار مشارکتی اغلب کمتر توسعه یافته‌اند (خداقل کمتر از جنگلداری شهری).	هزینه صرف شده برای هر هکتار از جنگل شهری زیاد است. ارتباطات عمومی مردم به‌عنوان یک ابزار مهم است. مشارکت عمومی و ساختار مشورتی نقش مهمی دارد.

Source: Konijnendijk, 2000.

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan

جنگلداری شهری و جنگلداری کلاسیک

- جنگلداری شهری یک نوع جنگلداری اجتماعی است و ساختار، هدف و گونه‌های آن با جنگلداری کلاسیک متفاوت است.
- تمرکز و فشار استفاده در جنگلداری شهری بیشتر و دائمی است.
- اهداف تفریحی، زیبایی‌شناسی و بهبود کیفیت محیط زیست در جنگلداری شهری غالب است.
- اهمیت خواسته‌ها و تقاضاهای شهروندان در جنگلداری شهری؛ در مقابل دولت و شرکتهای در کلاسیک
- تغییر نگرش مدیریتی در جنگلداری کلاسیک و افزایش توجه به ارزشهای اجتماعی، مسائل غیر مادی، ارزشهای محیط زیستی و زیبایی‌شناسی و مشارکت مردمی منجر به نزدیک شدن جنگلداری کلاسیک و شهری به هم شده است.
- با وجود فعالیتهای علمی آکادمیک، افزایش آگاهی مردم و فعالیتهای NGOها امروزه ارزشهای غیرمادی جنگل اهمیت بسیار بیشتری یافته است.

Urban Forestry
Ahmad Valipour, ahmadvalipour@uok.ac.ir
University of Kurdistan